

O'qish savodxonligi

III qism

3

UO'K: 808.545(075.3)

BBK 74.202.5ya72

T-61

Aydarova U. B., Azizova N. K

O'qish savodxonligi. Umumiy o'rta ta'lim maktablarining 3-sinfi uchun darslik.

III qism. / U. Aydarova, N. Azizova, – Toshkent: "Novda Edutainment", 2023. – 80 b.

Taqrizchilar:

Sh. Y. Muslimova – Toshkent shahar 328-umumiy o'rta ta'lim maktabining oliy toifali boshlang'ich sinf o'qituvchisi;

M. M. Umarova – Toshkent shahar 222-umumiy o'rta ta'lim maktabining birinchi toifali boshlang'ich sinf o'qituvchisi.

Shartli belgilar:

**Savollarga
javob bering**

**Guruh bo'lib
ishlang**

**Diqqat bilan
o'qing**

Bu – qiziq!

Tinglang

**Topshiriqni
bajaring**

Uyga vazifa

Loyiha ishlari

Izohli lug'at

I bo'lim.

Tabiatni asraylik

Rasmni so'zlar bilan ifodalab, she'rni o'qing.

 poklik, tozalik asli,
 Anglar buni har nasli.
 Shuni bilib qo'ygil, birodar,
 Bir qultum   ga barobar.

She'r mazmuni yuzasidan fikringizni bildiring.

Tabiat zanjiri

Rivoyat

Tog'larning qor va muz bilan qoplangan bag'rida kunlardan bir kuni irmoq tug'ildi. Tug'ildi-yu, jildirab pastga intildi. Yo'lda o'ziga o'xshagan tiniq irmoqchalarni uchratib, ular bilan birlashib daryo hosil qildi. Daryo borgan sari kuch olib, yo'lida uchragan tosh va daraxtlarini ag'darib surib ketar edi. Mana shu yerda u birinchi bor insonni uchratdi.

Inson daryoga mehr va zavq bilan qaradi, uning suvlariga iliq qo'lini botirdi. Daryo uning qo'llarida mehrni, kuchni, irodani his qildi. Insonni zaminning egasi ekanini sezdi. Bundan keyin yo'lida uchragan har bir inson uning suvlaridan ichar yoki maza qilib

cho'milar edi. Daryo esa bundan xursand bo'lib, oldinga intilardi.

U yo'lida ildamlagan sari insonning kuchini his qilib borardi. Chunki odamzod uni tegirmonning g'ildiragini aylantirishga, boshqa o'zandan oqishiga majbur qilar, yo'lini to'g'onlar bilan to'sar edi. Shunday bo'lsa-da, daryo yo'lidagi barcha to'siqlarni yengib, oldinga intilardi.

Daryo o'z yo'lida borgan sari yomon odamlarni ko'proq uchrata boshlabdi. Ular o'z manfaatlari uchun daryoni ifloslantirar, unga har xil chiqindilarni tashlashar, daryo esa chiqindilarni chetga chiqarib, tobora oldinga intilar, o'simliklar va jonivorlarni xursand qilishga shoshilar edi.

Zavod va fabrikalarga to'la bo'lgan shahardan daryo butunlay kasal bo'lib chiqibdi. Uning suvlarining rangi o'zgargan, moylar bilan qorishgan, zararli moddalar bilan zaharlangan, tubi chiqindilarga to'la edi. Daryoning hayotdan umidi uzildi.

U juda sekinlik bilan shahardan chiqib, o'rmonga qarab oqdi. Yo'lda uchragan jonivorlar endi uning suvidan ichmas, odamlar unga jirkanib qarashar edi. Daryo shu zaylda oqib borar ekan, pokiza paytida birinchi bor uchratgan yo'lovchini uchratibdi.

Odam unga achinganicha g'amgin qarab turardi. Daryo: "Yaxshiliklarim evaziga odamlar meni qanday ahvolga solganlarini ko'rib qo'y!" degandek uning oldida to'xtabdi.

Endi uning oqishga ham holi yo‘q, yo‘lini butunlay to‘sib qo‘ygan chiqindilarni yorib o‘tishga ham majoli yetmas edi. Yo‘lovchining unga rahmi kelibdi, qayerdandir bolalarni topib kelibdi. Ular uzun ilgaklar bilan daryoni chiqindilardan tozalay boshlashibdi.

Rahmdil kishi esa ketmon bilan daryo tubidagi og‘ir chiqindilarni chiqarib ola boshlabdi.

Shunda daryo tug‘ilgan va bolaligi o‘tgan tog‘ bag‘irlarini eslabdi. Bu odam va bolalarning unga yordam berishlariga ishonch paydo bo‘libdi. Unda yana yashashga intilish hissi uyg‘ondi, chunki u hali juda ko‘plarga kerakligini bilar edi.

1. Daryo qanday paydo bo‘ldi?
2. Daryo suvi qanday to‘siqlarga duch keldi?
3. Insonlar suvga qanday munosabatda bo‘ldilar?
4. Daryo suvining nima sababdan yashashga intilish hissi qayta uyg‘ondi?
5. Ayting-chi, nima uchun rivoyat “Tabiat zanjiri” deb nomlangan? Siz rivoyatga yana qanday nom qo‘ygan bo‘lardingiz?

irmoq – katta daryoga quyiladigan daryo, soy, jilg‘a
majol – mador

Rivoyat mazmuni asosida reja tuzing. Tuzgan rejangiz asosida rivoyatni qayta hikoya qiling.

Partadoshingizga rivoyatdan chiqargan xulosangizni ayting. Fikringizni taqqoslang. Nima uchun bunday xulosaga kelganingizni izohlang.

Rivoyat mazmuniga mos maqollar ayting.

Yodda tuting!

Suvni obi hayot – tiriklik suvi deb bejiz aytmaydilar. Suvsiz na tabiat yashnaydi, na biror jonzot yashay oladi. Tabiatning bebaho ne'mati bo'lmish suvni doimo toza saqlash, suv manbalarini muhofaza qilish, undan tejab-tergab foydalanish har bir kishining muqaddas burchidir.

Tuzli suvda jismlar chuchuk suvlardagiga qaraganda yaxshiroq suzadi. Yog'och suvdan yengil bo'lganligi uchun cho'kmaydi.

Rivoyatni o'qing va mazmunini so'zlab bering. Suvni tejash va ifloslantirmaslik chora-tadbirlarini ishlab chiqing.

Berilgan harflarning o'rnini o'zgartirib, bo'linga mos so'z hosil qiling.

K O G I L E O Y A

Hosil qilingan so'z haqida fikr bildiring va uning ishtirokida savollar tuzing. Shu so'zga ma'nodosh so'z toping.

**“Tabiat – bebaho ne'mat”
audiomatnini diqqat bilan tinglang.**

1

1. Tabiatni nima uchun onaga qiyoslab, ona tabiat deb ataymiz?
2. Siz “Tejog'likning ishi bejog'lik” maqolini qanday izohlaysiz?
3. Ayting-chi, insonlar tabiatga qanday ziyon yetkazyaptilar?
4. Har bir yetkazgan ozorlarimiz uchun tabiat bizni kechirarmikin?
5. Ekologiyaning buzilishi qanday oqibatlariga olib keladi, deb o'ylaysiz?
6. Bugungi kunda o'lkamiz tabiati qanday ahvolda?
7. Uni yaxshilash uchun nimalar qilishimiz mumkin?

Fikrlar mazmuni to'g'ri yoki noto'g'ri ekanini aniqlang.

1. Har tong saxovatli quyosh o'zining munavvar nurlari bilan bizni siylamaydi. Qushlarning mayin ovozi dilimizga xushnudlik ulashmaydi.
2. Aslida tabiat in'om etgan har qanday tortiq biz uchun mo'jiza, malham.
3. Ekologiyaning buzilishi nafaqat atrof-muhitga, balki insoniyatga ham ta'sir qiladi. Turli xil kasalliklarni keltirib chiqaradi.
4. Ona tabiatga bo'lgan hurmatsizlik bizga qimmatga tushadi. Bugungi kunda chiroyli xiyobonlarni ko'nglimiz tusab, u yerga oshiqamiz, lekin shunday chiroyli joylarni ham har xil chiqindilarga to'ldirib qaytamiz.
5. Bizning tabiat oldidagi burchimiz uni asrab-avaylashga o'z hissamizni qo'shish va boshqalarni ham bunga chaqirishdir.

Matn mazmunidan foydalanib, “Tabiat” so‘ziga ta’rif bering. Ona tabiatni kimga o‘xshatish mumkinligini ayting.

Eshitgan matningiz yuzasidan savol tuzing va partadoshingiz bilan ushbu savolni muhokama qiling.

Xayolingizdagi eng go‘zal tabiat manzarasini so‘zlar bilan tasvirlab, matn yarating. Bu manzarada nimalar bor?

Yodda tuting!

O‘zbekistonimiz qorli tog‘lari-yu yam-yashil adirlari, zilol suvlari-yu musaffo havosi, oltin tuprog‘i-yu shirin-shakar mevalari bilan mashhur yurtdir.

**Bolalar, ona zaminni asraylik, e‘zozlaylik!
Ko‘chalarimiz ozoda, serdaraxt, soya-salqin bo‘lishiga hissa qo‘shaylik! Tabiatning in‘omlaridan oqilona foydalanish, o‘simlik va hayvonot dunyosini muhofaza qilish hammamizning burchimizdir!**

“Tabiat ne‘matlari” mavzusida kichik matn tuzing.

Muallif o'zi haqida:

1962-yili Toshkent shahrining Labzak dahasida tug'ilganman.

Onam shoir Hamid Olimjonning "Oygul bilan Baxtiyor" she'riy ertagini yoddan aytib bersalar, jon qulog'im bilan tinglardim.

Ilk mashqlarimni onam ko'rib berganlar. Lekin to katta bo'lmagunimcha gazeta va jurnallarda chop etilmagan.

Nega?..

Zahro Hasanova

Tahririyatga ishga kelayotib, avtobus bekatida pista chaqib o'tirgan o'quvchilarga ko'zim tushdi. Ularning oyog'i osti atrofdagilarning "havasini keltiradigan" darajada ivirsib bo'lgan edi. 12-14 yoshlardagi uch nafar o'quvchi bolaning ust-boshi binoyidek, yonida papkasi, qo'lida esa qadoqlangan qog'oz paketdagi pista. Ular pista po'chog'ini yerga tashlab atrofni to'zitayotganlari xayoliga ham kelmayotgani yuz-ko'zidan, o'zini tutishidan shundoqqina sezilib turardi. Nega?.. Kechagina shu bekatni tuman obodonlashtirish xizmatidagi farroshlar supurib-sidirib ketishayotganini ko'rib, quvongandim. Oradan bir kun o'tib, bekat yana pista po'chog'i-yu, qog'oz va boshqa chiqindilarga liq to'libdi. Jahlim chiqdi:

Mundarija

I bo'lim.

Tabiatni asraylik	3
1-mavzu. Tabiat zanjiri.....	4
2-mavzu. Tabiat – bebaho ne'mat.....	8
3-mavzu. Nega? <i>Zahro Hasanova</i>	11
4-mavzu. O'q. <i>Hamza Imonberdiyev</i>	14
5-mavzu. Daraxtlar – tabiat mo'jizasi.....	17
6-mavzu. Orolim. <i>Rauf Tolib</i>	20
7-mavzu. Tabib ko'klam. <i>Rauf Tolib</i>	23
8-mavzu. Bo'lim yuzasidan takrorlash.....	25

II bo'lim.

Bola boshidan	27
9-mavzu. Porloq yulduz. <i>Tamila Qosimova</i>	28
10-mavzu. Abu Rayhon Beruniy. <i>Pirmat Shermuhammedov</i>	31
11-mavzu. Va'da. <i>Xurshid Davron</i>	34
12-mavzu. Mening bolaligim. <i>Said Ahmad</i>	37
13-mavzu. Oygul bilan Baxtiyor. <i>Hamid Olimjon</i>	41
14-mavzu. Maqsadiga erishgan bolalar.....	43
15-mavzu. Rassomning yuksalishi.....	49
16-mavzu. Bo'lim yuzasidan takrorlash.....	52

III bo'lim.

Oila – kichik Vatan	54
17-mavzu. Bog'bon va nihol. <i>Rivoyat</i>	55
18-mavzu. Keksalarni hurmat qil. <i>Miltiqboy Xonnazarov</i>	58
19-mavzu. Oila baxti.....	60
20-mavzu. Ota-ona qalbi, ota-ona qadri. <i>Po'lat Mo'min</i>	63
21-mavzu. Ona qarzi. (<i>Hind xalq ertagi</i>).....	66
22-mavzu. G'aroyib tanlov. <i>Feruza Jalilova</i>	70
23-mavzu. Merosga kim munosib? <i>Rivoyat</i>	73
24-mavzu. Bo'lim yuzasidan takrorlash.....	76

veb-saytimiz: Zokirjon.com

Zokirjon.com veb-sayti orqali o'zingiz uchun kerakli ma'lumotlarni yuklab oling.

Zokirjon Admin bilan

90-530-68-66, 91-397-77-37 nomerga

murojaat qilishingiz, shu nomerdagi telegram orqali bog'lanishingiz nza456 yoki nza445 izlab telegramdan yozishingiz so'raladi.

Telegramda murojaatingizga o'z vaqtida javob beriladi

3-sinf o'qish savodxonligi III qism kitobini to'liq holda olish uchun telegramdan yozing.

Telegram kanalimiz:

[@Maktablar_uchun_hujjatlar](https://t.me/@Maktablar_uchun_hujjatlar)

DIQQAT!!!

Bu hujjatni hech kimga tarqatmaslik sharti bilan olishingiz mumkin.

Sizga bu **OMONAT** qilib beriladi.

To'liq holda olganingizdan so'ng:

Faqat o'zingiz uchun foydalaning.

Hech kimga bermang hattoki eng yaqin insoningizga ham.

Internet veb-saytlarga joylamang.

Telegram orqali kanal va gruppalarga tarqatmang.

OMONATGA HIYONAT

QILMANG.